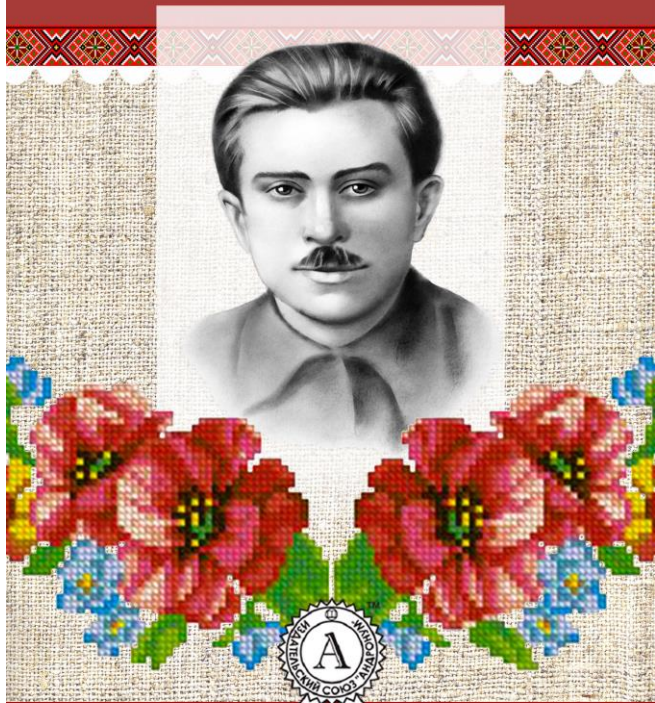

ШЕДЕВРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Микола Хвильовий

ЛІЛЮЛІ

«ЛЛЮЛІ» Миколи Хвильового — психологічна новела, в якій автор порушує проблему знецінення моральних чеснот у новій епосі*. Головні герої твору — люди, для яких у любовних стосунках важливі лише зовнішність і тіло, а цнотливість стає предметом глузування для них. Найвідомішими творами автора є новели «Я (Романтика)», «Кіт у чоботях», «Арабески», «Мати», «Редактор Карк», «Свиня», «Ревізор», «Повість про санаторійну зону», незакінчений роман «Вальдшнепи». Микола Хвильовий (справжнє ім'я Микола Фітільов) — талановитий український письменник, майстер психологічної новели з елементами романтизму та імпресіонізму.**

Микола Хвильовий

«ЛІЛЮЛІ»

Павлові Тичині

I

Вилітає експрес і курить.

Тоді в калейдоскопі:

— жита, степи, гони й північний туман із осінньої магістралі. Провалюються темні горизонти, оселі, байраки, глухі нетрі. Виростають фабричні поселки, содові заводи, шахти, домни. Експрес перелітає яри, могили, похмурі перевали, і чути далекий надзвичайний гул.

...А за Тайгайським мостом, де починається робітничий поселок: реальні результати капебеу.

То заводський квартал, що вже не мовчить — вийшов із німого мертвого кола й шпурляє в блакитні межі крицевий і грізний клекіт.

Це знає город.

...А вранці, ввечорі, вночі в завданий час довго й спровока гудить заводський гудок. — В центрі города гудка не чути.

— ...А що під Тайгайським мостом?

Там теж гудки: то паровики — і в степ, і на станцію. То за кар'єрами пронизливо «кукушка» — кар'єри далі, за кілька гін.

Товариш Огре живе за мостом:

справа, недалеко, коли з города. Він татарського, казанського походження. Татарського мало: смуглявість, матовість, тьмяність, от. З ним живе двоє. Так що газетна сучасність. Прекрасна газетна сучасність, як запах на клумбі: тютюн. Тоді ранкова зоря надіне нові сап'янці й тихо, нечутно рипить по траві. Тоді каже горбун Альоша:

— Ізмайле, ти чудак.

Товариш Орге мило всміхається:

— Чому чудак?

І справді, чому чудак?.. А у вікно ллється блакить, а десь кричать паровики. — Горбун теж усміхається.

...І прийшла ще Маруся, і тому, що вона якась екзальтована дівчина¹, думайте: каесему.

Так. Верещить:

— Бачила барахло минулого: академтеатр.

Точка... Айда, хлопці, на суботник. Це ж чудовий пережиток каламбурного часу... Чуєте?.. А ти, Альошко, живо в райком!.. Що?

¹ Горить і тече п'яною вишнівкою.

І розкажує: політперевірка, готовляться. Ха-ха! — Горбун узяв партквиток.

...А Льоля подивилась на Марусю й подумала: «Боже мій, хоч би скоріш вечір, хоч би не провалити пародії на «Лілюлі».

Так що сьогодні дебют: пародія на «Лілюлі». І Льоля надзвичайно наелектризована.

...А це в даль майбутніх віків:

— Зима в п'ятім році нової ери була хора, бо довго не було снігу, а була чвиря. Потім випав сріблястий сніжок, але задмухав південний з Озівського моря вітер, і сніжок — сріблястий — розтанув. Зимою були калюжі, і туберкульозний город² занидів у журі. Це, безперечно, було боляче.

Капебеу формально забігло вперед на тринадцять день — по календарю, місяцеслову, Юліянському, і Україна стала жити по Григоріянському новому стилю, «в стилі» уесесер.

Саме про тринадцять день, чортову дюжину: сьогодні Новий рік був раніш різдва приблизно³ на тиждень. І це були не диканські фантазії геніального Гоголя, а просто — факт.

² 90 % сухотних.

³ Хто знає?

Під Новий рік снігу не було, і, здається, за Тайгайським мостом не гув гудок. Тільки гули паровики — і в степ, і на станцію. Але про ці гудки потім.

...З товаришем Огре в тім же домі живе й французенка Фур'є. Коли Фур'є брала віолончель⁴, вона, Фур'є, думала і про віолончель, і про Бордо.

І ще сказати: дім із фасаду — в дим, а задні вікна виходять туди, де рейки спішають од станції й пропадають у лісах, в перельотах далі.

...Так що сидить горбун Альоша⁵ біля вікна, що в степ, і переписує героїчні п'єси для Льолі. Льоля з волоссям різдвяних ляльок і з тендітним біло-рожевим обличчям. Обличчя нагадує серпанкову фату — під вінець. Вона працює в місцевім пролет — культурі, в театральній студії, де керують ⁶ один бувший половий тульського трактиру, один бувший-небувший швайцар⁷ і вісім

⁴ А в степу кричав гудок.

⁵ Некрасивий карлик.

⁶ В пролеткультурі.

⁷ Відкіля — в анкеті не записано.

чи дев'ять інтелігентів. Інтелігенти щиро віддаються праці, деякі навіть члени капебеу.

...Але Льоля надзвичайно наелектризована: як вона поставить пародію на «Лілюлі»?

...І ще сказати: напередодні Нового року над городом паслись зоряні отари, а місяць, може, був, а може, і не був, бо кожному багато справ і кожний кудись спішив.

...— Здається, не був: були зоряні отари й майже весняна теплінь.

От.

...Вечір. О дванадцятій ночі буде Новий Рік. Це веселечність. Це всі знають.

Бо тоді ж згадують молодість, коли хочеться рости вперед, мов дерево, мов рослина, щоб потім умерти, але про останнє не знати — про смерть. Так. Люди завше хочуть жити — і це велика правда, яка на землі, без якої буде порожнеча. — Про інші правди дехто любить говорити й гадати, як під Новий Рік або водохрещу: на воді, з воском і як: «Світлана». Це так; сказано так, бо митець пізнає світ.

...А трамвай теж дзвенить, а коли на поворотах — тоскує або рипить і виє. До цього звикли, цієї жури не знають. Митець знає...— Маруся улетіла.

І знову до товаришів Огре підходить горбун. І знову у вікно ллється блакить.

...— Ти будеш на пародії?

— Буду, Альошо.

Так що пародію на «Лілюлі» будуть ставити під Новий Рік, сьогодні, в пролеткультурі.

...Товариш Огре — в капебеу, в експедиції, в редвидаті і ще десь. Любить більш за все відділ хроніки. Колись був членом капебеу, але потім механічно вийшов. Каже: філософські непорозуміння з капебеу. Товариша Огре можна бачити всюди й ніде. — Льоля в партії не була.

..Льоля?

— Ну да, жінка товариша Огре.

...Вечір.

З площі Рози Люксембург трамвай до Тайгайського мосту. Побувати треба дома, щоб потім до півночі збирати хроніку в новорічний випуск.

Приїхав давно.

Дома Льоля й горбун Альоша⁸. Горбун і зараз переписує героїчні п'єси для Льолі — для пролеткульту, для інших клубів, де працює тендітна Льоля.

Горбун каже:

— Ізмайле, подивись у вікно.

Товариш Огре підійшов і подивився у вікно...

⁸ Горбун швагер, брат Льолин.

Горбун⁹ задумливо дивиться в присмерк і каже:

— Бачиш? Завше так: паровики чогось сується, шиплять, свистять, гудуть. А навкруги — бруд, грязь... Що це? Не знаєш? А коли паровик, минувши депо, вилітає в степ, він кричить не то радісно, не то журливо: «Гу-гу-у!.. «І от недалеко спускають пари: «Чох-чих!.. «А я чомусь думаю, що паровик гудить спроволока так: «Ка-пе-бе-у! Ка-пе-бе-у!»

І Альоша провів «капебеу», мов голодний вовк у голоднім і дикім степу.

Льоля сказала:

— Ти, Альошо, фантазер. От і все.

Товариш Огре сказав:

— Так, він фантазьор. Але він художник. Це правда: паровик у степу кричить «капебеу». Я теж думав про це, але я не найшов образу. Ти, Альошо, художник. Тоді некрасивий карлик іще сказав:

— А пар по насипу стелеться — ви знаєте чому?.. Коли потяг мчить до семафору — ви знаєте чому?

І засміявся тихо й щиро.

⁹ Горбун — некрасивий карлик, євнух, без рослини й пом'ятий, але його очі нагадують Голгофу, коли йшов легендарний Христос на Голгофу.